

Forslag

til

Lov om oprettelse af et socialforskningsinstitut.

Fremsat den 14. november 1957 af *socialministeren*.

§ 1.

Stk. 1. Socialministeren bemyndiges til at oprette et socialforskningsinstitut.

Stk. 2. Instituttet er en selvstændig institution. Dets opgave er på grundlag af de af socialforskningen omfattede videnskaber at foretage, fremme og samordne undersøgelser og forsøgsarbejder til belysning af sociale forhold, herunder af den sociale forsikring og forsorg, af arbejdslivet samt af de sociale sider af familie- og ungdomsspørgsmål og bolig- og sundhedsforhold.

Stk. 3. Instituttet kan dels selvstændigt tage undersøgelsesopgaver op, dels påtage sig opgaver efter anmodning fra offentlige myndigheder, herunder kommissioner og udvalg, og private organisationer.

Stk. 4. Instituttet kan bistå med at planlægge og bearbejde resultaterne af undersøgelser, hvortil videnskabelig støtte ønskes, men som iøvrigt udføres uden for instituttet.

Stk. 5. Instituttet kan lade forskere, der arbejder med emner inden for dets virkeområde, drage nytte af dets tekniske hjælpemidler, ligesom det står åbent for studerendes praktikanttjeneste.

Stk. 6. Instituttet kan overdrage forskningsopgaver eller dele af sådanne til andre bestående forskningsorganer og deltage i dermed forbundne udgifter.

§ 2.

Instituttet bestyres af et forskningsråd og en direktør.

§ 3.

Stk. 1. Forskningsrådet består af:

8 professorer eller andre universitetslærere eller personer med tilsvarende videnskabelig

uddannelse, udpeget af universiteterne i København og Århus efter forhandling mellem disse. De pågældende skal fortrinsvis udpeges inden for fagene socialpolitik, sociologi, psykiatri, psykologi, socialhygiejne og statistik, således at der så vidt muligt for hvert af de to førstnævnte fag udpeges 2 medlemmer; direktøren for Danmarks pædagogiske Institut;

2 medlemmer udpeget af socialministeriet; 5 medlemmer udpeget henholdsvis af arbejdsministeriet, boligministeriet, indenrigsministeriet, sundhedsstyrelsen og Det statistiske Departement; direktøren for socialforskningsinstitutet.

Medlemmerne beskikkes af socialministeren for 3 år. Socialministeren udpeger efter indstilling fra rådet dets formand og næstformand. Socialministeren kan foretage ændringer i rådets sammensætning efter indstilling fra dette.

Stk. 2. Det påhviler forskningsrådet at godkende instituttets arbejdsplan, at følge udviklingen inden for det sociale forskningsområde og at tage initiativ til gennemførelse af forskningsopgaver.

Stk. 3. Forskningsrådet nedsætter et forretningsudvalg. Til at følge bestemte opgaver kan rådet endvidere nedsætte udvalg med repræsentanter for de på pågældende sagområde særligt kyndige.

Stk. 4. Forskningsrådet aflægger årlig beretning om instituttets virksomhed til socialministeren.

§ 4.

Stk. 1. Direktøren har den faglige og administrative ledelse af instituttet; hans

udnævnelse sker efter indstilling fra forskningsrådet.

Stk. 2. Til instituttet knyttes et antal forskningsledere og forskningsassistenter.

§ 5.

Stk. 1. Til instituttet knyttes et repræsentantskab sammensat af repræsentanter for institutioner og organisationer med tilknytning til instituttets arbejdsområde. Medlemmerne beskikkes af socialministeren for 3 år.

Stk. 2. Repræsentantskabet vælger for 3 år en formand og en næstformand, der kan deltage i forskningsrådets møder uden stemmeret.

Stk. 3. Repræsentantskabet skal årlig have forelagt en redegørelse for instituttets virksomhed til drøftelse og kan gøre indstilling til instituttets styrelse om alle spørgsmål instituttet vedrørende.

§ 6.

Stk. 1. De til instituttets virksomhed fornødne midler stilles til rådighed på de årlige finanslove.

Stk. 2. Til løsning af særlige opgaver kan instituttet selv søge tilvejebragt de nødvendige midler.

Stk. 3. De nærmere regler angående instituttets ledelse og virksomhed fastsættes i et af socialministeren udfærdiget regulativ.

Bemærkninger til lovforslaget.

Over en årrække har arbejds- og socialministerne og de herunder sorterende institutioner, kommissioner og udvalg gennemført eller ydet støtte til en række undersøgelser, sigtende på at belyse sociale forhold af interesse, bl. a. i forbindelse med overvejelser vedrørende bestående eller ny lovgivning. Undersøgelserne har i særlig grad beskæftiget sig med problemer vedrørende den sociale forsyning og forsikring, arbejdslivet samt familie- og ungdomsspørgsmål. Sideløbende med dette initiativ har der fra andre offentlige organer og private organisationers side været vist en stigende interesse for gennemførelse af dybtgående undersøgelser af danske samfundsforhold.

Det stedfundne forskningsarbejde har ikke blot fremskaffet væsentlige oplysninger til klarlæggelse af lovgivningsmæssige og administrative forhold; men der er også herved fremskaffet en betydelig viden om danske samfundsforhold. De ret snævre rammer, inden for hvilke forskningsarbejdet er foregået, har imidlertid givet anledning til forskellige praktiske vanskeligheder, som også har medvirket til, at man har været tilbageholdende med at tage nye forskningsopgaver op. Den eksisterende viden om sociale spørgsmål og om lovgivningens og administrationens virkninger har derfor stadig en meget ufuldstændig og spredt karakter.

Set på baggrund af de beløb, der anvendes i forbindelse med den sociale lovgivning og de stadig nye problemer, der opstår gennem nutidens hurtigt skiftende samfundsforhold, forekommer den eksisterende viden om sociale spørgsmål og om lovgivningens og administrationens virkninger, der er til rådighed for lovgivningsmagten, administrationen

og offentligheden, på betydende områder utilstrækkelig, ikke mindst under hensyn til de økonomiske konsekvenser og effektiviteten af foranstaltningerne.

Under hensyn hertil og til de indvundne erfaringer fra det hidtidige forskningsarbejde anmodede socialministeriet i marts 1955 et udvalg om på bred basis at overveje formen for at tilvejebringe faste og varige rammer for det sociale forskningsarbejde, i givet fald ved oprettelse af et socialt forskningsinstitut. Dette udvalg har under 20. december 1956 afgivet en betænkning, bl. a. indeholdende udkast til et lovforslag om oprettelse af et socialforskningsinstitut.

For at danne sig et indtryk af behovene for forskning på det sociale område har udvalget rettet forespørgsel til et stort antal institutioner, foreninger m. v., hvoraf det overvejende flertal inden for deres sagområde har peget på betydningsfulde spørgsmål, som trænger til videnskabelig undersøgelse. Størstedelen af de adspurgte, ikke mindst socialpraktikerne, har i deres svar givet udtryk for en betydelig interesse for organiseret forskning på det sociale område. I udvalgets betænkning kapitel V, hvortil man skal henvise, er der nærmere redegjort for forespørgslen og de forskellige fremførte forskningsbehov.

Ved overvejelserne vedrørende de fremtidige former for forskningsarbejder har udvalget fundet, at en nyordning må opfylde følgende hovedkrav:

1) Der må skabes mulighed for kontinuerlig forskning gennem et langsigtet forskningsprogram og gennem tilknytning af faste medarbejdere, der har kendskab til forskningsområderne og arbejdsmeto-

derne, og som kan drage nytte af de erfaringer, der successivt indhøstes, og som endelig har tid til at følge med såvel i socialpolitikken som i samfundsvidenskabernes stadige udvikling.

2) Der må være mulighed for — i økonomisk overkommeligt omfang — at imødekomme såvel aktuelt prægede forskningsønsker, der fremkommer fra offentlige og private institutioner, som forskningsopgaver, der har et bredere og længere sigte.

3) Der må tilvejebringes et nært samarbejde mellem repræsentanter for de forskellige forskningsgrene, som — alt efter de problemer, der ønskes undersøgt — bør deltage i opgavernes løsning. Et flertal af de i udvalgets betænkning nævnte forskningsopgaver forudsætter et sådant samarbejde mellem repræsentanter for forskellige discipliner, hvad der er ganske naturligt i betragtning af sociale problemers mangesidige karakter.

4) Der må tilstræbes en organisationsform, som på den ene side har en løbende forbindelse med de organer, der arbejder med praktiske sociale problemer, og som på den anden side sikrer den forskningsfrihed og mulighed for offentliggørelse af forskningsresultater, som er en forudsætning for videnskabelige arbejder.

På dette grundlag har udvalget i sin betænkning stillet forslag om, at der oprettes et socialforskningsinstitut, der er uafhængigt såvel i forhold til de forskellige interesserede administrationer og organisationsgrene som over for de mange videnskabsgrene inden for socialforskningen. I kraft af denne selvstændige stilling har instituttet mulighed for at tilvejebringe resultater af videnskabelig karakter uafhængigt af interessegrupper, ligesom instituttet vil kunne betjene administrationen og de institutioner og organisationer, som ønsker at drage nytte af forskningen.

Udvalget har iøvrigt fundet, at oprettelsen af et uafhængigt forskningsinstitut vil være af den største værdi for de administrative og socialpolitiske spørgsmål, herunder ved disse myndigheders overvejelser af påtænkte sociale foranstaltningers virkninger og effektivitet.

Af praktiske grunde foreslår udvalget, at instituttet henlægges under socialministeriet, men instituttet skal uden hensyn hertil stå til rådighed for alle administrationsgrene og organisationer, som ønsker foretaget undersøgelser og forarbejder inden for det sociale område, herunder den sociale forsikring og forsorg, arbejdslivet samt de sociale sider af familie- og ungdomsspørgsmål og bolig- og sundhedsforhold.

Gennem instituttet vil der efter udvalgets forslag

skabes faste, men samtidig elastiske rammer for et forskningsarbejde.

Instituttet skal dels selvstændigt tage undersøgelsesopgaver op, dels påtage sig opgaver fra offentlige myndigheder, herunder kommissioner og udvalg, og private organisationer.

Udvalget har konstateret, at der i ikke ringe omfang allerede finder forskning sted af sociale spørgsmål i eksisterende institutioner m. v. Denne forskning har dog en spredt og noget tilfældig karakter. Imidlertid finder man, at der, også efter oprettelsen af et socialforskningsinstitut, bør være mulighed for de pågældende institutioner for fortsat at foretage socialforskning, navnlig når denne tillige har en blandet social-teknisk karakter eller en speciel karakter, og socialforskningsinstituttet bør efter anmodning kunne bistå med tilrettelæggelse og bearbejdelse af de pågældende institutioners undersøgelser.

Der skal endvidere gives mulighed for at lade forskere, der arbejder med emner inden for instituttets virkeområde, drage nytte af dets tekniske hjælpemidler, ligesom man, hvor dette er hensigtsmæssigt, kan overdrage forskningsopgaver eller dele af sådanne til andre forskningsorganer og deltage i udgifterne hermed.

Med hensyn til de udgifter, der af udvalget forudsættes at ville være forbundet med instituttets virksomhed, henvises til den i betænkningen side 38—40 indeholdte oversigt, hvoraf fremgår, at instituttets årlige driftsbudget på grundlag af lønsatser og prisniveau pr. 1. april 1956 er anslået til ca. 771 000 kr., hvilket efter den pr. 1. oktober 1957 foretagne regulering af lønningerne og det nuværende prisniveau ville svare til et årligt driftsbudget på ca. 835 000 kr. Ved bedømmelsen af denne udgiftspost må det dog tages i betragtning, at instituttets oprettelse — som ligeledes anført det nævnte sted i betænkningen — må påregnes at ville medføre forskellige besparelser på de enkelte styrelseres budgetter.

Regeringen har i princippet ment at kunne tiltræde indstillingen om oprettelse af et socialforskningsinstitut, idet man er af den opfattelse, at der vil være vigtige opgaver at løse for et sådant institut. Det kan herved bemærkes, at man er enigt med udvalget i, at de hidtil foreliggende muligheder for at iværksætte undersøgelser af denne art har været utilstrækkelige. Man må fra regeringens side mene, at dybtgående systematiske undersøgelser af de herhen hørende problemer, som kun vil kunne tages op af et sådant institut, må være en forudsætning for at kunne tilvejebringe de mest

effektive og hensigtsmæssige ordninger inden for det sociale område og for den mest økonomiske gennemførelse af disse.

Regeringen har dog anset det for rigtigst — bl. a. også under hensyn til de iøvrigt igangværende sparebestrebelse inden for det offentlige — at søge omkostningerne begrænset i det omfang, som må anses for forsvarligt. Der har derfor af socialministeren været ført forhandlinger med udvalget med henblik herpå.

Der er herefter udarbejdet et minimumsbudget, hvorefter den årlige udgift, beregnet på samme grundlag som i betænkningen, vil andrage ca. 435 000 kr., eller med udgangspunkt i pris- og løn-niveauet pr. 1. oktober 1957 ca. 472 000 kr.

Beregnet på samme grundlag som den i betænkningen foretagne opstilling ville der herefter fremkomme en besparelse på ca. 335 000 kr. Heraf er de 250 000 kr. indvundet på kontiene for lønning-udgifter. Antallet af faste videnskabelige assistenter er foreslået nedsat fra 5 til 4. En yderligere reduktion af det faste videnskabelige personale, som danner den nødvendige kerne i forskningsarbejdet, mener man ikke at kunne anbefale. Det budgetterede beløb til honorarlønnede videnskabelige medarbejdere og til forskningsarbejde overdraget til andre institutioner er nedsat fra 150 000 kr. til 50 000 kr. Kontoen for kontormedhjælp og ikke-videnskabelig medhjælp er nedsat fra 235 000 kr. til 100 000 kr. For så vidt angår udgiftsgruppen „Andre udgifter“ er samtlige herunder hørende konti nedsat med et samlet beløb på 86000 kr.

Om det således reducerede budget har udvalget udtalt, at det forstår, at øjeblikkelige finansielle hensyn gør sig så stærkt gældende, at en begrænsning indtil videre findes at være nødvendig, og at udvalget — uanset at det fortsat mener, at det i betænkningen fremsatte forslag er udtryk for den mest hensigtsmæssige løsning med henblik på de foreliggende betydelige forskningsopgaver — dog anser det for muligt at begynde arbejdet som her foreslået.

Regeringen må for sit vedkommende finde det hensigtsmæssigt, at instituttets arbejde kun iværksettes i det omfang, som er forudsat i det reducerede budget, men da man — som foran nævnt — iøvrigt i princippet har kunnet tiltræde den i betænkningen indeholdte indstilling, fremsættes herved nærværende lovforslag.

Til lovforslagets enkelte bestemmelser, der med enkelte ændringer, hovedsagelig af redaktionel ka-

rakter, svarer til det af udvalget udarbejdede forslag, bemærkes følgende:

Til §§ 1 og 2.

Herom henvises til de indledende bemærkninger.

Til § 3.

Det er af væsentlig betydning for gennemførelsen af socialforskningsinstituttets arbejde, at der knyttes nær forbindelse med såvel de forskellige videnskabsgrene, der omfattes af socialforskningen, som med de administrationsgrene, der i særlig grad har berøring med instituttets virkefelt.

Der tilsigtes ikke ved forslaget en monopolisering af den sociale forskning, men man søger at fremme denne gennem samarbejde, og man tilsigter ved gennemførelsen af forslaget derfor også at støtte grundvidenskabelig forskning og uddannelse inden for de af forslaget berørte videnskabsgrene.

Man foreslår derfor, at der nedsættes et forskningsråd, bestående af repræsentanter for videnskaben og for administrationen. Det påhviler forskningsrådet at tage initiativ til gennemførelse af forskningsopgaver og at afveje de ønsker om gennemførelse af undersøgelser, der måtte komme fra forskellig side. Forskningsrådet skal godkende instituttets arbejdsplan.

Forskningsrådet nedsætter ifølge forslaget et foretningsudvalg, der kan tage stilling til løbende sager i tiden mellem forskningsrådets møder, og rådet kan endvidere nedsætte udvalg til at følge bestemte arbejdsopgaver eller grupper af opgaver og kan anmode repræsentanter for institutioner og organisationer inden for pågældende sagområde om at lade sig repræsentere heri.

Til § 4.

Den faglige og administrative ledelse af instituttets virksomhed foreslås overdraget til en direktør. Besættelsen af denne stilling vil være af væsentlig betydning for instituttets hele arbejde, og det må kræves, at den pågældende så vidt muligt har kendskab såvel til socialforskningens videnskabelige problemer som til socialpolitikens forskellige områder.

For at sikre sagkyndig medvirken ved besættelsen foreslås det, at direktøren udpeges efter indhentet indstilling fra forskningsrådet.

Til § 5.

Da det må anses for ønskeligt, at instituttet har en fast kontakt med institutioner og organisationer, der har tilknytning til instituttets virkeområde, foreslås et repræsentantskab knyttet til instituttet.

Blandt de organer, som tænkes repræsenteret, er de kommunale organisationer, arbejdsmarkedets organisationer, de sociale institutioner og andre interesserede sammenslutninger samt kvindeorganisationerne og eventuelt sagkyndige, som ikke allerede er tilstrækkeligt repræsenteret i rådet. I repræsentantskabet vil de interesserede kredse kunne fremsætte deres ønsker om påkrævede undersøgelser, påse, at der sker en rimelig hensyntagen til de forskellige sagområder, og deltage i drøftelse af instituttets virksomhed i det hele.

Det foreslås yderligere, at repræsentantskabets formand og næstformand, der forudsættes valgt uden for forskningsrådets medlemskreds, kan deltage i forskningsrådets møder, dog uden stemmeret.

Til § 6.

Udover de midler til instituttet, der bevilges på de årlige finanslove, åbnes der efter forslaget instituttet adgang til at søge tilvejebragt midler på anden måde til løsning af særlige opgaver.